

Gotski portal, šilast, močno profiliran. Verjetno še iz 14. stol.

Raven strop v ladji, v prezbitერიju renes. obok.

Oltar dobro rezljan, 2. pol. 17. stol.

Slika verjetno preslikana iz konca 18. stol. ali zač. 19.

V atiki reljef sv. Simona. Slabo pobarvana, ostanek gotskega oltarja, 2. pol. 15.

V juž. stran. oltarju je dobra slika svetnice - redovnice s krono in opatsko palico. Dobro ohranjena, sr. 18. stol. A. Cebej? Dober !!!

Stele, CXXIII, 10.7.1939, str. 52-53.

Filžala, posvečena Gervaziju in Protaziju. Fara Šmartno ob Dreti.

Orientacija pravilna. Cerkev stoji na gorskem hrbtu v višini 955 m.

Literatura in viri: Avguštín Stegenšek: Dekanija Gornjegrajska. Maribor 1905; Ig. Orožen: Bistum und Diözese Lavant II. Dekanat Oberburg, Maribor 1877;

Cerkev sestavljajo: Pravokotna ladja, 3/8 zaključeni prezbitერიj ter na jugu mu prizidana zakristija. Ladja je precej širša od prezbitერიja. Gradnja je kamenita, ometana; strehe sedlasta, strešasta, škodlaste; od lesenega strešastega stolpiča piramidasta, škodlasta.

Zunanjščina: Je zelo preprosta. V osi fasade se nahaja ostroločen, gotsko profiliran portal, v severni in južni steni ladje ter v južni steni prezbitერიja je po eno pravokotno oblikovano okno. Prezbitერიj opasuje nekaj talni zideč, sicer je stavba brez vsake členitve in brez fabiona.

Notranjščina: Tlak je šamoten, stene nerazčlenjene, strop v ladji lesen,

ometan in pobeljen, v prezbitteriju banjast z 2 paroma sosvodnic in trojim sosvodničnim zaključkom, Slavolok je polkrožno zaključen.

Oprava: Glavni oltar predstavlja glavno vrednost cerkve. Sestavljajo ga: dvostopniščen supedanij, zidana menza in leseni nastavek, ki je še renesančno pojmovan in držan v ploskvi. Predela je ravna, dvakrat pravokotno izstopa ter se volutasčno zaključuje. Enonadstropen nastavek s stebri in ravnima gredama, flankirata nižji krili, vse skupaj obrobja zgodnje baročna ornamentika. V sredini je slika o. les, predstavljajo pa Gervazija in Protazija, ki klečita na oblakih ter se ozirata v nebo, kjer se prikazujeta 2 angel-ski glavici. Ob nogah svetnikov ležita atributa kij in meč, v rokah enega pa je palmova vejica. Delo je srednje kvalitete ter iz 2. pol. 18. stol. V stranskih nišah sta kipa Martina in Jurija, v atiki pa je reliefno pojmovani svetniški kip brez roke in brez atributov. Podan je ~~xxxxx~~ en face, z glavo zasukano v svojo levo. Levico dviga v komolcu, desnica, ^{manjha} ~~manjha~~. Brado ima dvojno, brke tenke, lasje mu padajo po hrbtu, dva pramena pa svedrasto ob ušasih navzdol. Kip je oblečen v dolgo obleko in plašč, ki se na prsih razpira in sega le nekoliko pod kolena., tvoreč preko trebuha lopataste gube in na robovih ušasaste zavinke. Kip je podan v lahni S- liniji, je sicer grobo preslikan, toda nedvomno gotsko delo iz 1. pol. 16. stol. Belo pobarvani tabernakelj je kasnejši dodatek iz konca 18. stol. Oltar sam je po bogati dekoraciji in njenih oblikah sodeč iz 1. pol. 17. stol. Je zelo lepo delo, vredno ohranitve, na žalost pa že močno črvojedno.

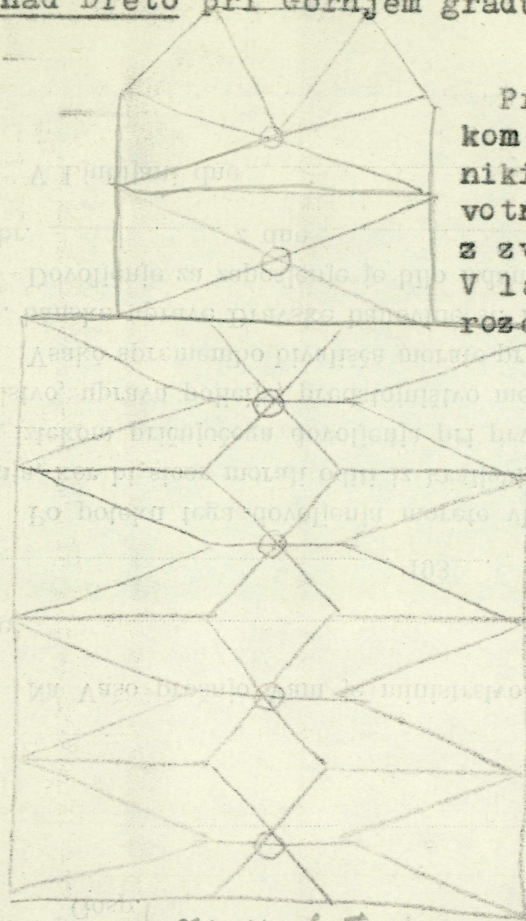
Oprema: Je brez vrednosti.

Zvonik in podstrešje nezanimiva.

Resume: Cerkev je iz konca 15. ali začetka 16. stol., a se prvič omenja l. 1631, ko je vizitator zahteval, da se cerkvena okna razširijo in zadelajo s steklenimi šipami. Do tedaj so bila ~~xxx~~ torej okna mala in zaprta samo z lesenimi loputicami. Cerkev je bila exekrirana za časa cesarja Jožefa II. in l. 1861., pa zopet obnovljena in posvečena l. 1868. Zakristija je mlajši dozidek.

Konservatorske opombe: Cerkev je še kar v redu vzdrževana.

J. Curk: Celjska topografija, rkp, str.45, 45', zapiski 1957.

Prezbiterij prvotno obokan s križastim obokom in močnimi rebri. Obok na polkrožnih služnikih. Dva okrogla sklepnika. Ladja je bila prvotno prekirta z ravnim stropom, v pozni gotiki z zvezdastim rebrastim obokom obokana. V ladji okrogli sklepniki na temenu z zvezdo in rozetami in enim ščitkom.

V fasadi gotsko okno s krogovičjem.

V sev. steni eno zgodnjegotsko okno še brez krogovičja.

Za oltarjem je dvojno okno s šesterolistom na vrhu brez krogovičja spodaj.

Zunaj enostavni kamniti oporniki, še zgodnje oblike.

V prezbiteriju 4 reljefi kril nekega gotskega oltarja. Vsi novo barvani. Dobri reljefi zač.15.stol. event. še konec 14.stol.

Prezbiterij in staro okno v ladji utegne biti iz 1.pol.14.stol.

Južni zid ima zidane gotske opornike, ki so verjetno prizidani stari steni, ker so notri obokani.

Pod streho se vidi del gotških fresko dekoracij in slik arhitektur, verjetno vrhovi hribov v sliki sv. treh kraljev, 1.pol.15.st.

Stele, CXXIII, 10.7.1939, str.50-52.

osmerokotni
zvonik

In dem durch seine Bauform wie durch seine malerische Lage ausgezeichneten gotischen Kirchlein des hl. Judok befinden sich Bruchstücke eines gotischen Flügelalters und an der neuen Kanzel zwei alte, frisch gefasste Holzre-

liefs(Fig.34. Die letzteren stellen wahrscheinlich Szenen aus dem Leben der hl. Elisabeth von Thuringen vor, die wir sie als Mädchen, wie sie eine Traube einem nackten Kinde reicht, das anderemal, wie sie als Frau einem Knäblein einen Korb voll Lebensmittel schenkt. Der Kopf des Mädchens und der Frau gleichen einander vollkommen. Der Faltenwurf ist sehr edel und schön.

Romanische Gemäldereste. Das einschiffige Kirchlein zeigt im Presbyterium noch das einfache Kreuzrippengewölbe und das einzige noch erhaltene gotische Fenster weist frühgotisches Masswerk auf. Das fünfjochige Schiff ist mit Sterngewölben bedeckt, während der zuletzt gebaute Turm in der Wölbung über der Gesangsempore dekorative, lediglich angeklebte Rippen und an der Fassade eine Rosette von vier Fischblasen zeigt. Über der Wölbung des Schiffes fand ich an der Nordseite an den Stellen, wo das Sterngewölbe tief sitzt (über den Quergurten) Reste romanischer Malerei. Zuerst waren breite, verschiedenfarbige Bänder, darunter ein Fries von historischen Darstellungen. Über der dritten Gurte sieht man noch ein Kirchlein von der Langseite mit einem niedrigen Turm, doch in falscher perspektive so dargestellt, dass zugleich die beiden Giebelseiten sichtbar werden. Über der vierten Gurte sieht man einen runden Bau (Turm) mit fünf fenstern. Darauf steht ein rotgekleideter 16 cm hoher Jüngling mit feinen gelben Haaren und zückt über dem Haupte ein Schwert (oder will es in die rote Scheide stecken).

Als vor Jahren das Presbyterium mit Szenen aus dem Leben des hl. Judok als fresco ausgemalt werden sollte und vorher der alte Verputz herabgeschlagen wurde, fand man darunter gemalte Darstellungen von Engeln, die damals zugrunde gingen.

Die Gewölbekappen wurden aber damals bloss al secco mit Ornamenten bemalt, und daher wird man darunter mit Sicherheit gotische Gemäldereste vermuten dürfen.

Slika: Fig.34. lesen i reljefi na zidnicah.

MDZK: št.III.F.2., 1.1903, str.133-135: Unbekannte Bildwerke und Malereien aus dem oberen Sanntal, von Stegenšek.

SV. JOŠT NAD DRETO pri Gornjem gradu- p.c.sv. Jošta

3.

(St. Judok)

Fara Šmartno ob Dreti.

Orientacija pravilna. Cerkev stoji na gorskem hrbtu v višini 955m.

Literatura in viri: Avguštin Stegenšek: Dekanija Gornjegrajska, Maribor 1905 ; Ig. Orožen: Bistum und Diözese Lavant II. Dekanat Oberburg, Maribor 1877;

Cerkev sestavljajo: spodaj pravokoten, vežasto razširjen, zgoraj oktogonalen zvonik ; enako šircka pravokotna ladja, malce ozji $3/8$ zaključeni prezbitერი, kateremu je na severu prizidana pravokotna kapela z rahlo posnetimi ogli ter na jugu pravokotna zakristija. Gradnja je kamenita, ometana; strehe so strme, sedlaste, škodlaste; zvonikova piramidasta, škodlasta. Cerkev je postavljena v gorsko pobočje tako, da je na severu dobra 2 m pod zemljo in da vodijo od glavnega vhoda 4 stopnice v cerkveno notranjščino. ter raven dohod na pevsko emporo.

Zunanjščina: Zvonikova veža predstavlja cerkveno fasado, katero deloma opasi je preistrešen talni zidec, os pa tvorita nov, polkrožno zaključeni portal ter okroglo okno, okrašeno s 4 ribjimi mehurji. Južno stranico veže predira razširjeno okno, severno pa kasneje prebita vrata na pevsko emporo. Nad vežasto ~~stopniščno~~ zvonico se dviga oktogonalni del zvonika, katerega v spodnji etaži osvetljujejo 3 pravokotne, ozke pokončne line, v zvonovi etaži pa 4, katerih vzhodna in zapadna sta ozki pravokotni (zapadna zaključena z dvolistom), južna triforna s kamenitima slopoma in strešasto dvogljeno sredino, severna pa predelana novejša. Ladja je brez talnega zidca. Njeno

južno steno podpirajo 3 oporniki, ki imajo talne zidce, v sredini izpodžebljene zidce in na vrhu pultasto streho. Med prvima dvema opornikoma je pravokotno okno, med drugima dvema zašiljen portal s poševno prirezanimi podboji, med tretjim in zakristijo zopet pravokotno okno. V severni ladjini steni si sledijo vrata na podstrešje in v sredini stene kasneje prebito pravokotno okno. Prezbiterij opasuje pristrešen talni zidec, ki se ravna po terenu. Na oglatih ga krasi stebrišasti oporniki sexagonalne oblike, kateri členijo pultaste strešice v sredini in piramidaste na vrhu. V poševnicah ima pravokotni okni, v zaključnici pa originalno gotško dvojno okno, katerega polovici se ostroločno zaključujeta, krona pa jih šesterolist. Šesterolist je krit še z originalno translucidno kamenito ploščo, v katero je vslikan sledeči grb . Zakristija je kasnejši dozidek, enako kapela na severu prezbiterija, katero osvetljuje lunetasto okno. Stavba je brez fabiona, konec njene strehe pa krasi gotški pločevinast petelin.

Notranjščina: Tlak je šamoten, Pevska empora je zidana in pozneje vstavljena v vežasto zvonico. Proti ladji počiva na segmentnem loku, nad vežo pa na kupolastem svodu. Na empori je napis: DILEXI MX HVNC VITAE & EXULTATIONIS LOCVM, kar daje letnico 1895, ko so emporo poslikali. Zaradi debeline stolpovega zidu nekoliko ožja zvonica, je v višini ostale ladje kamenito obokana.

Obok je zašiljene oblike, ima poševno prirezani rob proti ostali ladji, je pa bil ob priliki vzidave pevske empore nekoliko razširjen. Preprečajo ga rebra žlebasto-hruškastega profila, ki rastejo kar iz sten ter tvorijo diagonalni križ. presekani s prečnim rebrom.   Ostala cerkev je v celoti gotško obokana, samo da je banja v prezbitерију še zašiljena, v ladji pa potlačeno polkrožna. Prezbiterijev obok sestavlja ozka križna in $5/8$

zaključena traveja, ladjin obok pa 5 ozkih travej zvezdaste oblike. Rebra v prezbitერიju prehajajo neposredno v okrogle služnike, ki so le še v zaključnih ogalih ohranjeni do tal. Rebra v ladji počivajo na služnikih, precej krepkih polstebrih z enakimi bazami in oktogonalnimi kapiteli z močnimi astragali, katere v kotih nadomeščajo piramidaste konsole, od katerih oni dve pri slavlouku krastia grba. Sklepniki v temenu obokanja so okrogli, razen četrtega v ladji, ki ima obliko grba. Rebra v ladji so obojestransko konkavnega , v prezbitერიju hruškasto-trapecastega profila . Znašaj ladjinega obokanja kaže na 2. polovico 15. stol. Cerkevna notranjščina je figuralno-dekorativno poslikana od G. Fantonija. Slavolok je šilastoločen in v loku prirezan na ajdovo rno.

Oprava: Je neogotska iz l. 1868. Ima le rokodelsko vrednost. Obsega 4 oltarje in prižnico. V prižnico sta vdela 2 precej predelana in gorbo prebarvana reliefa, ki predstavljata en face prvi sv. Dorotejo, drugi Ana Samotretjo. Doroteja ima kraljevsko krono na glavi, drži v levi odprto knjigo, z desnico pa daje košarico cvetja malemu dečku na njeni levi strani. Ana je upodobljena z golim detetom na desnici in visokorasto deklico na levi strani, ki ponuja detetu grozd. Figure so oblečene v sodobno nošo, posebno značilni so Anino pokrivalo. Dorotejini rokavi in široke, že renesančne fizionomije. Oba reliefa sta pognogotski deli iz začetka 16. stol. Gorenjsko delo!!

Oprema: Pri glavnem ~~okrog~~ oltarju so v 2 hrastovih okvirjih 4 reliefi, ki so prebarvani z belo oljno barvo in predstavljajo po Stegenšku prizore iz življenja sv. Erharda Otilijinega krstitelja.

I. relief: Na desni je oltar s kosom gotskega nastavka. Pred njim stoji škof Erhard v albi, tuniceli in lepem gotškem mašnem plašču, ter dviga hostijo.

Škof je brez brade., Oltar je pregrnjen, na njem stoji kelih, svečnik, puč t z odprto knjigo in mitra, izpod gotskega baldahina moli božja roka z nimbo m Za svetnikom ministranta, katerih eden drži knjigo, drugi pa sanktus-svečo in privzdiguje mašni plašč. Na levo so zbrani verniki. Spredaj kleči mož z dvojno koničasto brado.. Za njim stojita mož in žena. Figure se stopnišasto dvigujejo, menza se pogloblja v prostor po zakonih srednjeveške perspektive.

II. relief: Od leve pripelje strežnica sv. Otilijo v dolgorokavi obleki in z zvezanimi očmi (to je slepimi!). Za njo je njena mati vojvodinja Bresvinda z ~~knjzknzknzknz~~ vojvodsko krono. Na desno stoji sv. Erhard z mitro na glavi in knjigo v roki. govori z povzdignjeno roko in opravlja krstne molitve. V oleg njega je ministrant v korni srajci s škofovo palico. Zada j stoji Olitlijan, oče vojvoda Adalrika s pažem ob levi, ki nosi meč pokonci v znak vojvodske časti. Prespektiva kot na prejšnem reliefu.

III. relief: Čudežni grob sv. Erharda. Grob ima podobo sarkofaga, na katerem leži škof. Okoli so se zbrali pomoči potrebni bolniki. Pri glavi svetnikovi moli menih, ki ima na roki pripeto skledo, pri nogah se priporoča s povzdignjeno roko mož, ki je prišel ob palici semkaj. Pred grobom kelči na levi beračica s kukulico na glavi in čutaro, obešeno na desni roki. Na desni sedi na pregrnjeni postelji mlada bolnica in s povzdignjenimi rokami prosi pomoči.

IV. relief: Škof leži v sarkofagu, katero neki vojvoda s sekiro odpira, a je omahnil v stran, tako da ga mora prestreči za njim stoječ vojak s čelado. Za sarkofagom so 3 figure: 2 ženi z nagnjenima glavama v znamenje globoke žalosti in dvorjan s sklenjenimi rokami. Spredaj kleči na eno nogo bradat mlajši človek, ki polaga eno roko na srce, z drugo pa prosi pomoči. Vzglada, da je upodobljeno eskrunjenje svetnikovega groba.

Vsi 4 reliefi so delo ene roke, odnosno delavnice. Po oblekah sodeč (širok rokavi modnih fižgur, prilegajoče se hlače, koničasti čevlji, v pasu moč

stisnjene kamižole) in po i-rezitem mehkem stilu gubanja, moremo čas njihovega nastanka postaviti v začetek 15. stol. Gotovo so reliefi, kateri m m njk prvotno ozadje, vzeti iz kril prvotnega oltarja, oluženi vsake barve ter grobo belo preslikani.

Zvonik: V njem visijo 3 zvonovi: večjega je ulil Albert Samassa. 1867. v Ljubljani. ostala dva sta izdelek Strojnih livarn v Ljubljani iz l. 1929.

Podstrešje: Ogled podstrešja je dal pomembne rezultate, ki dobro osvetljujejo stavbno zgodovino stavbe. Cerkevna ladja je bila prvotno ca. 1 m nižja od ~~zadana~~ današnje ter pokrita z ravnim lesenim stropom. Na severni steni so nad oblaki še vidni ostanki prvotne ladjine fresko slikarije, ki je v veliki kompoziciji zajemala 2 tretinji njene dolžine. Slikarijo je obroblija široka bordura, katero so sestavljali: 8 cm bel pas z rdečimi štirilistnimi rozetami. 10 cm širok zeleno-siv pas, posut s patronastimi luskami in 10 cm širok modro-zelen pas. Kompozicijo je zaključevalo modro nebo, pod katerim se vidijo nekateri drobci, tako širok, okrogel stolp s 5 okni, na katerem stoji 16 cm visoki angel v rdeči halji, s finimi menimi lasmi, ki vihti v eni roki goveč, v drugi pa drži rdečo nožnico. Spodaj je stolpič z oknom in stožčasto streho. Okoli je vidno obzidje. Na levo je cerkev s strešnim stolpičem, na desni visok prizmatičen stolp. Nato se vidijo razni gorski vrhovi in končno zopet cerkev, ki ima križen tloris, okroglo apsido in strešni stolpič. Pred njo je ostanek velikega nimba, ki kaže na približno naravno velikost nosilca. Še preje je viden nepopisan, navgor frfrazoč trak, katerega je držal svetnik v roki. Kaj je slikarija predstavljala, je težko reči, mogoče epifanijo, poslednjo sodbo ali pa večji prizor iz življenja Gregorja Velikega (angel na Angelskem gradu?).

Freske so iz zač. 15. stol., delo furlanske slikarske struje, ki je takrat vela preko naših krajev, prinašajoč giottovske slikarske pridobitve. Ker so l. 1895. našli gotske freske tudi v prezbiteriju (na stenah) podobe angelov, katere so uničili, medtem ko so one na obokih samo prebelili) to dokazuje da je bila cela cerkev poslikana po običajnih srednjeveških ikonografskih pravilih. Sedanji gotski ladjin obok ja nastal torej kaseneje, to šele koncem 15. stol. Obok v prezbiteriju je nekoliko višji in istočasen z nastankom cerkve. Kot kažejo sledovi ometa, je kapela prizidek iz l. 1720, zakristija pa še mlajši.

Zvonik je nastal istočasno s cerkvijo. V njega vodi iz podstrešja originalen gotski portal s pazduhami. Kot kažejo sledovi na zvoniku, je bila prvotna ladjina streha nižja in manj strma, kot je danes, tako da je bil viden prehod zvonika v oktogonalno obliko. To dokazuje tudi ohranjeni žlebasti zidec, ki teče po robu prehoda poševno navzdol in je bil včasih zunaj viden.

Resume: Cerkev se prvič omenja v gornjegrajskem urbariju iz l. 1426., a je po analizi arhitekture, plastik in slikarije mogla nastati kak decenij preje, vendar ne pred koncem 14. stol. Takrat so nastali zvonik, ravno krita ladja in obokani prezbiterij. Ladjo so gotsko obokali v zadnji tretini 15. stol. in pri tem uničili italijanske freske, ki so dotlej krasile ladjo. Leta 1631. je imela cerkev 4 oltarje, od tega enega v zakristiji, let 1720. so cerkvi prizidali nišasto kapelo ter v njo postavili oltar sv. Lucije. Ca 1840 so v cerkev vgradili pevsko emporo in takrat enkrat zgradili sedanjo zakristijo. Današnja oprava in oprema je večinoma iz let okoli 1868.

Konservatorske opombe: Streha ni v najboljšem stanju ter zamaka. Ker nima stene izolirane, jo tudi iz te strani zamaka, tako da je severna ladjina

stena vsa belena od alg. Popravilo je nujno potrebno, ker ^{je} stavba s svojo vsebino izredno dragocen kulturni spomenik.

J. Curk: Celjska topografija, rkp. str. 43 -45 , zapiski 1957.

0